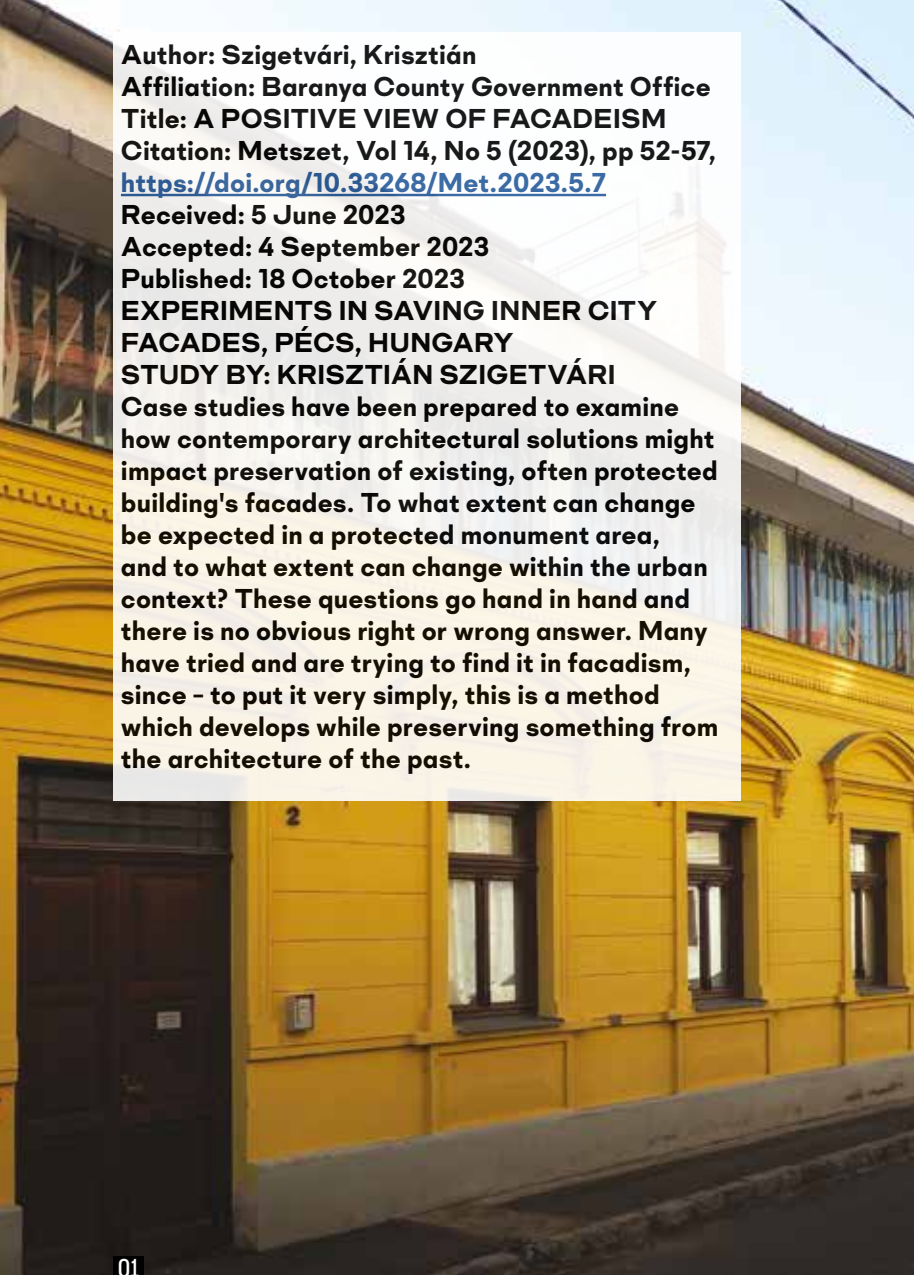

Author: Szigetvári, Krisztián
Affiliation: Baranya County Government Office
Title: A POSITIVE VIEW OF FACADEISM
Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 52-57,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.7>
Received: 5 June 2023
Accepted: 4 September 2023
Published: 18 October 2023
EXPERIMENTS IN SAVING INNER CITY
FACADES, PÉCS, HUNGARY
STUDY BY: KRISZTIÁN SZIGETVÁRI
Case studies have been prepared to examine
how contemporary architectural solutions might
impact preservation of existing, often protected
building's facades. To what extent can change
be expected in a protected monument area,
and to what extent can change within the urban
context? These questions go hand in hand and
there is no obvious right or wrong answer. Many
have tried and are trying to find it in facadism,
since - to put it very simply, this is a method
which develops while preserving something from
the architecture of the past.

- 01 Pécs, Anna utca 2. sz.,
értékmentő faszádzizmus
- 02 Pécs, Anna utca 2. sz.,
a kiegészítés igyekszik összesimulni
a történeti homlokzattal

*A faszádzizmus
ugyan nem
tekinthető
műemlék-
helyreállítási
módszernek,
bizonyos
esetekben
azonban mint
a »semminél
jobb« megoldás
kínálkozik*

FASZÁDIZMUS POZITÍV SZEMMEL

AVAGY KÍSÉRLETEK A HOMLOKZATOK MEGMENTÉSÉRE PÉCS BELVÁROSÁBAN

Mennyiben elvárható a változatlanság egy védett műemléki területen, és milyen mértékben elviselhető a változás egy lélegző belvárosi településszövetben? Ezek a kérdések kéz a kézben járnak, és nincs rájuk szintisztán jó vagy rossz válasz. A problémára a választ sokan a faszádzizmusban próbálták és próbálják megtalálni, mivel - roppant leegyszerűsítve - ez a módszer úgy fejleszt, hogy közben valamit megőriz a múlt építészetéből. [1]

SZERZŐ |
Szigetvári Krisztián

EGY JELENSÉG

—Ezzel együtt egyetérthetünk Fejérdy Tamás megállapításával, miszerint „a faszádzizmus ugyan nem tekinthető műemlék-helyreállítási módszernek, bizonyos esetekben azonban, mint a »semminél jobb« megoldás kínálkozik városépítészeti léptékű felújítási-fejlesztési projektek esetében.” [2]

—A fentiek miatt is a műemlékvédelem mindig idegenkedett a faszádzizmustól, de a szélesebb építész-szakma állásfoglalása sem egyöntetűen pozitív vagy negatív ezen kérdés megítélésében. A jelenség mindenestre elharapózott, és némi viszolygás a 21. században is megmaradt. Ebben kétségkívül a szó rossz hangzása is játszhat némi szerepet, [3] de inkább az a hozzáállás válthat ki ellenérzéseket, hogy egy védett épületnek, vagy egy védett területen lévő épületnek csak a homlokzati síkját tartjuk meg, vagy építjük vissza makettszerűen.

—A faszádzizmus ezzel a Patyomkin-magatartással igyekszik fenntartani egyfajta látszat-városképet, miközben a falak mögött minden új. Sok esetben kényszer szülte megoldásokról van szó, azonban kényszerből is szülehetnek előremutató tervek. [4] Az előremutató tervek pedig egy újfajta értékteremtést is magukban hordozhatnak. [5] Ebben a cikkben nem a jelenség generális jelentőségét firtatjuk, hanem esettanulmányokon keresztül Pécs belvárosának különféle faszádzista kísérleteinek járunk utána.

—A soron következő példákat viszont igyekszünk úgy szemléltetni, mint pozitív beavatkozásokat, mert kiindulópontként rögzíthetjük, hogy annál nincsen rosszabb, amikor a védett műemléki területekről eltűnnek az amúgy egyedileg nem védett házak, helyükbe pedig új építésű, modern kialakítású homlokzatok kerülnek, melyek az égvilágon semmiféle múltbéli üzenetet nem hordoznak, ellenben a műemléki jelentőségű területek létét alapjaiban veszélyeztetik.

03 Pécs, Teréz utca 9. sz., teljes elbontás után a homlokzati architektúra visszaidézése

04 Pécs, Teréz utca 9. sz., a kortárs elemek használata ablakot nyit a múltra

rekonstrukciós megoldás született, amelynek során nagy vonalakban visszaidézték az eredeti homlokzat arányait, a homlokzati architektúrát és a nyílástergelyeket. Az üveg bejárati portál és az osztás nélküli, modern, az eredeténél valamelyest nagyobb méretű ablakok gondoskodnak arról, hogy ne legyen illúzió az utcafronti díszlet-homlokzat építési idejét illetően. Itt egy az egyben és felvállaltan kulissza-homlokzattal van dolgunk, az anyagok is stilizáltak, hiszen gipszből készültek a tagozatok. A hatást tekintve biztosan jobb lett volna megőrizni az eredeti homlokzatot, de az épület nagyságából adódóan legalább az arányait tekintve szépen koronázza meg a történeti jelleggel stilizált homlokzatot a modern bővítés. Ebben az esetben felvállalták a kortársiasságot, mégis valamit azért sikerült átmenteni a múltból. Ez is egyfajta faszdizmus-hozzáállás, láttunk már ennél jobbat is, de itt is találhatunk értékeket. Itt „műemléket építünk” hozzáállással van dolgunk; építészeti idézetekkel próbálták meg fenntartani a korabeli hangulatot.

PÉCS, MÁTYÁS KIRÁLY U. 28.

—A harmadik példánknál még fajsúlyosabb kérdés-ként merült fel a bontás, mivel a ház eredetileg helyi védelem alatt állt, ami a műemlékekhez hasonlóan egészében nem bontható. Persze mindenre létezik megoldás. A helyi védelem tollvonásszerű megszüntetésével ez az „apró” akadály elhárult. A házat pár éve teljesen elbontották, majd visszaépítették, architektúrájában rekonstruálva a földszinti homlokzatot, kiegészítve azt egy kortárs, első emeleti parapetfallal. Hasonló a felfogás, mint az Anna utcai épület esetében, a kortárs elemek közé az üveg mellett a fém is bekerült. Mindenképp pozitívum, hogy a felmagasítás ellenére az összkép belesimul az utcaképbe, ahol nem jellemzőek a túlzottan magas épületek. Megállapítható, hogy a szomszédos műemlék és a műemléki terület így csak csekély mértékben sérült, a kortárs ráépítés pedig kimondottan ötletes, műemlékvédelmileg pedig abszolút támogatott, mert nem akar archaizálni, hanem radikálisan eltérő anyaghasználattal választja el a régít az újtól. Mindezt pedig nem tolakodó módon teszi, a markáns különbségek ellenére sem.

PÉCS, ANNA U. 2.

—Első példánk egyben a legkorábban megvalósult beruházás. A kis földszintes, eklektikus épület 1997-ben vált lakatlanná, és ettől kezdve a sorsa megpecsételődni látszott. A 2007-es bontási engedélyt követően az eklektikus utcai homlokzat megmaradt, de a mögötte lévő épülettömeget már modern falazóelemekkel alakították ki. A tetőtér-beépítés toldaléka próbál szolidan kortárs húrokat pengetni, a látóterünk nagy részét a korabeli homlokzat foglalja el, a homlokzati arányok torzulnak, de ez talán még az elviselhetőség határán belül van. Újra megfogalmazhatjuk a kérdést, hogy vajon mi a jobb egy műemléki jelentőségű területen, az épület teljes elbontása vagy egyes elemeinek megőrzése? Az Anna utca mára jelentősen átalakult, emiatt ez a megoldás mindenképpen

a pozitívak közé sorolható, egyben remek keresztmetszete a történeti és a kortárs anyagok és építészeti elképzelések találkozásának. Szélesebb kontextusban szemlélve ez a típusú értékmegőrző faszdizmus elfogadható lehet egy műemléki területen.

PÉCS, TERÉZ U. 9.

—A következő példa már kissé vitathatóbb, mivel az Irgalmasok utcájából nyíló Teréz utca déli oldala nagyrészt megőrizte a hagyományos, 19. századi utca képét. A 9. szám alatti házzal kapcsolatban egy évtizeden át húzódott a vita, hogy el lehet-e bontani az ott lévő leromlott állapotú épületet, és ha igen, milyen mértékben. Az utcafronti homlokzat megóvása kiemelt cél volt eleinte. Aztán a 2014-es teljes bontást követően néhány évvel később végül egy olyan

05

06

PÉCS, JÓZSEF U. 20.

___Utolsó példánk egy eklektikus homlokzattal bíró épület a 19. század végéről, melynek általánosan leromlott állapota miatt elbontása mellett döntött a tulajdonos, az utcai homlokzat és pince megtartása, felújítása mellett. Véleményem szerint ez az eset a legjobb példa a klaszszikus faszádzizmusra, amikor egyrészt nem rekonstrukcióról beszélünk, másrészt az eredeti állapot kiegészítése, körbeépítése úgy történik meg, hogy az eredeti homlokzati tömeg sem változik meg. Megvizsgálva a korábbi utcaképet, jelentős változás e téren sem tapasztalható, mivel nem lett magasabb az utcai térfal.

___Rövid körutunkon láthattuk, hogy faszádzizmus és faszádzizmus között is óriási különbségek lehetnek. Kétségtelen, hogy minden esetben elveszítünk valamit, de a fő kérdés az, mit nyerünk a homlokzatok megőrzésével, illetve a homlokzati architektúra teljes vagy részleges visszaépítésével. Műemléki épületeknél véleményem szerint ez nem elfogadható magatartás, viszont a műemléki jelentőségű területeken vállalható módszer és megoldás lehet arra, hogy a használaton kívül került, leromlott állagú épületeket revitalizáljuk, újból életet leheljünk beléjük. Így lépésről lépésre a műemléki területek is új erőre kaphatnak, legalábbis kiüresítésüknek, túlzott modernizálásuknak időlegesen gátat szabhatunk.

- 05 Pécs, Mátyás király utca 28. sz., utcaképbe simuló felmagasítás
- 06 Pécs, Mátyás király utca 28. sz., archaizálás helyett értékelvű modernizálás
- 07 Pécs, József utca 20. sz., eredeti értékes falszakasz megtartása és körbeépítése
- 08 Pécs, József utca 20. sz., értékteremtő faszádzizmus a műemléki jelentőségű területen

07

08

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Rozsnyai, József: „Kibontakozó faszádzizmus”, *Pázmányos Építészettörténetek Klubja*, 2012-12-12, hozzáférhető: <<http://epklub.blogspot.com/2012/12/kibontakozo-faszadzizmus.html>> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [2] Fejérdy, Tamás: „Homlokzatkonzerv és városi identitás” *Műemlékvédelem*, No 2 (1999), p 70.
- [3] Szende, András: „Veszély vagy lehetőség? A faszádzizmus” *Architextúra*, 2023-02-10, hozzáférhető: <https://architextura.hu/veszely_vagy_lehetoseg_a_faszadzizmus.html> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [4] [szerző nélkül]: „Faszádmussal és egy felhőkarcolóval bővítik Frankfurt régi banképületét”, *Építészfórum*, 2022-07-25, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/faszadizmus-s-es-egy-felhokarcoloval-bovitik-frankfurt-regi-bankepuletet>> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [5] Ware-Nagy, Orsolya: „Kizöldült a fehér ház”, *Metszet*, Vol 9, No 4 (2018), pp 12-19., hozzáférhető: <http://real-j.mtak.hu/16023/3/metszet_2018_04.pdf> [utolsó belépés: 2023-06-07]